

D-1 André Tardieu și Războiul României

de Const. Kirilțescu

S'a spus adeseori că marile evenimente ale istoriei omenești prețuiesc nu atât prin valoarea lor proprie, intrinsecă, ci mai mult prin felul cum sunt exploatare, prin răsunetul pe care știu să li-l asigure comentatorii. Această afirmație este și mai adevărată când o raportăm la părțile episodice ale evenimentelor mari. Istoricii reușesc să dea anumite proporții și să situeze în planul istoric evenimentele pe care le descriu, uneori să le ignore până la desființare, alteori să le amplifice până la exaltare. Expunerile lor crează puncte de plecare pentru judecata viitorului; ei sunt cei ce stabilesc că, în înlanțuirea faptică a evenimentelor, o acțiune a fost potrivită ori nepotrivită cu situația reală, oportună ori inoportună, eficientă ori ineficientă, salvatoare ori dăunătoare.

Iată de ce se poate spune că o acțiune istorică importantă - un război, de pildă - se câștigă nu numai pe câmpurile de bătălie ale armatelor, dar și prin luptele ce se dau în cabinetele diplomației, în marea publicistică și în arhivele documentare ale comentatorilor, ale istoricilor. În vremurile noastre de democrație, rolul opiniei publice a devenit imens. Cucerirea opiniei publice are aceeași importanță - dacă nu mai mare - ca ocuparea unei linii întărite sau cucerirea unei cetăți. Cunoaștem lupta crâncenă care s'a dat cu ajutorul cărților albe, verzi, roșii, portocalii, etc., prin care diplomația își justifică acțiunea, iar publicistica mondială este astăzi mai activă ca oricând pentru a da lămuriri și interpretări evenimentelor, astfel încât să atragă în favoarea popoarelor respective simpatia și ajutorul acestor imense forțe morale, care se numește „opinia publică mondială”.

Câtă elocvență s'a cheltuit, câtă cerneală s'a consumat în jurul participării României la războiul mondial! Istoria serboasă va elimina, negreșit, literatura polemică dictată de trebuințele actualității, argumentările și obiecțiile aduse pentru servirea altor interese decât ale adevărului și va reține numai pe acelea ce provin dela izvoare serboase, competente, obiective și cu autoritate, înaintea cărora trebuie să te înclini.

În timpul din urmă, d-l André Tardieu, cunoscutul om politic din Franța, a avut prilejul să scrie despre colaborarea României la marele război mondial. Solicitat să scrie o prefață la ediția franceză a „Istoriei războiului de întregire a României” pe care a publicat-o într-o mare colecție din Paris, cel care are cinstea să vă vorbească în momentul de față, d-l A. Tardieu nu s'a mulțumit să se achite în mod politic de o corvoadă, ci a scris un important studiu bogat în fapte și în aprecieri, adevărat document prețios de adăugat la arhiva războiului nostru.

Această prefață constituie un eveniment publicistic, care nu a fost încă prețuit la adevărată lui valoare. D-l Tardieu ocupă un loc considerabil în viața politică franceză: a fost de șase ori ministru și de 4 ori președinte al Consiliului de miniștri. Ouzetător politic, scriitor de talent, orator parlamentar de forță, om de acțiune și de luptă, el este protagonistul unuia din cele mai importante curente în directivele politice de est ale Franței. Rolul său în politica Franței din timpul războiului, mai ales în timpul conferințelor de pace, când a prezidat cele mai spinosese din lucrările ei: regularea nouilor frontiere, a fost covârșitor.

Așa fiind, scrierul d-lui Tardieu nu este o simplă amabilitate literară, ci un act politic de deosebită însemnătate, sprijinit pe izvoare de documentare personală și reprezentând oarecum punctul de vedere al unei mari țări, al celeia care dă astăzi tonul în politica internațională.

Iată de ce astăzi, în ziua aniversară a celei mai mari biruințe românești din războiul nostru de întregire, am socotit că ar fi potrivit a înlocui lirismul de ocazie printr'o expunere care să se adreseze mai mult rațiunii, împărtășindu-vă câteva din constatările prin care, fără frazeologie, dar precis și documentat, distinsul om politic francez recapitulează și pune la punct unele din momentele cele mai caracteristice ale dramei române.

xx
xx xx

D-l Tardieu explică împrejurările istorice ale prieteniei franco-române: relații de rudenie, legături de cultură și de sentiment; d-sa recunoaște greutățile neutralității române, justifică existențele atât de naturale ale politicii oficiale a statului român, ironizează nervozitatea Antantei care, în graba de a ne vârî în război, cu orice preț, ne-a prietinuit atât rău și nouă și cauzelor generale a Aliaților.

Nu eră ușor de schimbat radical și dintr'o dată situația României, aliată cu Triple Aliață, îndușmănită cu Rusia, făcând-o să treacă în tabără adversă.

S'a ajuns totuși - spune Tardieu, după obiceiul, prin ocolul unei neutralități care a fost pentru Germanii o decepție dureroasă. Și de aci, ca și în cazul Italiei, s'a trecut dela neutralitate la alianță, mai încet și mai puțin, dar pe aceleași căi. Numai că, atât din spre partea Românilor cât și a Aliaților pregătirea a fost mai mult decât insuficientă. La sfârșitul anului 1915, se spune ușuratec la Paris și la Londra: „Cheia esențială este să facem pe Români să intre; ne-am descurcat pe urmă”. Se căută un succes diplomatic, o lovitură de teatru, un comunicat bun. Pentru Englezi și pentru Francezi, eră mai important să câștige bătăliile în adunările parlamentare, decât în Carpați.

Eră vremea când Briand, reproșând lui Copus, pe atunci direc-

tor la Figaro, că nu vorbește destul despre el, își străgea, la dejun, următorul răspuns dela nemilosul umorist: „Să vorbesc despre d-ta, scumpul meu președinte? Bucuros. Dar, în ce calitate? Ca om de lume?”. La urma urmelor, se cerea Românilor să tragă câteva artificii care se socoteau pentru ei și pentru Aliați, fără primejdii. Căci Puterile Centrale erau considerate ca fiind incapabile să facă, pe frontul oriental, o efortare suplimentară de efective.

E nevoie să spunem că problema n'a fost mai serios studiată, nici din partea Românilor? Instrucția armatei lăsa de dorit; materialul și mai mult încă; certurile dinăuntru își jucau rolul lor.

Condițiile fundamentale ale alianței cu Rusia pluteau în plin echivoc. Unii contau pe 200.000 de oameni, pe când ceilalți nu voiau să dea decât 40.000. Se așteptau 7 divizii germane; au sosit 40. Până în ultimul moment, se susțineau două planuri de campanii, opuse unul celuilalt.

Intervenția română a fost, din toate punctele de vedere, o improvizatie. Or, în războiul modern, improvizatiile nu face parale.

xx
xx xx

Și d-1 Tardieu n'a așteptat încheierea războiului ca să vadă clar că România a fost împinsă la dezastru de Aliați, și nu s'a jenuț ca -ei, francezii - să arunce în fața compatrioților săi vina acestei ușurințe. La 28 Noembrie 1916, în ședința Camerei Deputaților din Paris, convocată în „Comitet secret”, deputatul Tardieu, urcându-se la tribună, murdar de noroziul tranșelor din Artois unde comandă cu gradul de căpitan un batalion de vânători, adresa guvernului țării sale și Antantei, un vehement rechizițor.

„La 8 Septembrie, adică opt zile după intrarea în scenă a României, înainte de orice eșec Comisiunea Armatei se întrunesc pentru

a ascultă explicațiile guvernului asupra problemelor orientale.

„In cursul acestei ședințe, unul din membrii comisiunii exprimă temerile, care erau deja în multe spirite.

-Mi-e tare teamă, zicea el, ca nu cumva Austro-Germanii și Bulgaria, reunți, să facă o operație brutală, sprijinită de artileria grea și să pună pe Români curând într-o situație rea.

„Ce răspunde guvernul prin vocea onorabilului ministru de război?

-Raționamentul du, zicea ministrul, ar fi mai bine întemeiat dacă n'ar exista operațiunile pe Somme, la Verdun, în Rusia, înaintarea Rusească și cea italiană.

„Și d-l general Roques adăugă:

-De unde vrei ca dușmanul să mai găsească oment, ca să facă chiar de acum operațiile de care vă temeți?

„Sase zile mai târziu d-l Președinte al Consiliului, citind declarația guvernului, zicea:

-Impertințele germanice se află reduse la defensiva, inițiativa operațiilor militare le-a scăpat din mâini.

„Aceasta se petrecea la 14 Septembrie. In acest moment însă, concentrarea germană, pe care guvernul o socotea imposibilă, începuse. Ofensiva Austro-Germană, care era socotită irealizabilă, se producea deodată în Dobrogea și în Transilvania; cu ce succes, o știți.

„Greșala capitală, tat-o; ea este cea care a tras după dânsa pe celelalte. Du, nu cunoșteați exact resursele adversarului și pentru aceasta ați depărtat cu dispreț obiectivitățile care se produceau în comisiunile noastre.

„Se știe urmarea: chiar din luna Octombrie, situația se schimbă. Constanța era amenințată; apoi cădea. Români erau învedată. Și de către cine?

„De către aceleași forțe pe care guvernul, în mijlocul lui Sep-

temurile ni le declarase ca neavând putința de a se concentra, incapabile de a ataca.

Am deci dreptul de a spune că eroarea era gravă pentru că ea viza, nu o modalitate de execuție, nu o direcțiune de atac, dar fondul însuși al lucrurilor și, în realitate, condițiunile bătăliilor.

„Gravitatea acestei greșeli se precizează în ochii mei din faptul că ea constituie o recidivă. Deja începutul războiului, am fost nevoiți prea adeseori să constatăm că noi subprețuim cu îndărătnicie puterile adversarului. (plauze)

„Or, dela începutul războiului - și nu vorbesc decât de fapte cunoscute, notorii - această eroare s'a manifestat neîntrerupt.

„In 1914, era numărul întregului, numărul pieselor lui de artilerie de corp, numărul rezervelor sale, pe care le prețuim prea puțin.

„In 1915, ne emăgeam cu speranța că ofensiva noastră în Champagne și în Artois vor împiedica pe adversar să-și îndeplinească planul său orientat și să invadeze Serbia; totuși, Serbia a fost invadată.

„Și, în 1916, tata că reînțepem și că, atunci când țărâm România în război, o facem fără să fi studiat, nici calculat, nici cunoscut resursele de care dușmanul va putea dispune împotriva ei, și, ca urmare, fără să fi grupat pe teritoriul român, sau pe frontul Macedoniei, mijloacele în material și în oameni, care să ne fi permis poate să sfărâmăm planurile dușmanului (F. bine! f. bine!)

„O greșală izolată, în timp de război, se poate, trebuie, scuzați. O greșală care se repetă, care apare ca cronică, justifică dimpotrivă toate temerile.

„Această greșală, după părerea mea, explică într'un oarecât foarte suficient, fără să mai fie nevoie să ni se comunice documente diplomatice, ce s'a petrecut în România, orientarea falsă dată efortului român, insuficiența întăririlor concentrate în România ori la

Salonte și neajunsurile ce au urmat.

Evenimentele trebuiau vet. să aducă imputărilor omului de stat fren-
cea o prea promptă confirmare. El vorbise la 28 Noembrie. Opt zile mai
târziu, la 6 Decembrie, Bucureștii cădeau și, înainte de sfârșitul lui
Decembrie, două treimi din teritoriul român erau ocupate de inimi.

xx
xx xx

Prietenul României urmărește apoi, cu atenție și -după fapte-, dă-
nutm cu inima plină de bucurie, renașterea țării, retrucerea armatei,
biruințele dela Mărăștii și Mărășeștii; apoi descompunerea rusească; ar-
misticiul și soarta crudă a României, mutilată prin pacea separată cu
Germanii, obligată să-și hrănească învingătorii. „Soarta ei, zicea
Clemenceau, îmi smulge lacrimi”.

Victoria Antantei în Balcani readuce România alături de Aliați.

Dar războiul se încheie; armisticiul dela Rethondes oprește ges-
tul României care se pleacă să apuce din nou sabia. Și acum începe dra-
ma finală, tot atât de neliniștitoare, tot atât de sordidă, ca și
cea sângeroasă: drama păcii.

Situația României e paradoxală. Căci, pe când la Paris, conferința
păcii interzice delegațiilor României dreptul de a-și păși pragul, con-
testându-i calitatea de aliată -pe care ar fi pierdut-o din cauză pă-
cii separate încheiate cu puterile Centrale- România rămăsese de fapt
singura beligerentă împotriva Ungariei, apărând cauza comună a Aliați-
lor și a civilizației europene împotriva focerului dela Budapesta ce
amenința să incendieze Europa.

„Acesta drama -spune Erdéu- i-am trăit toate momentele și i-am
păstrat amintirea penibilă”.

„Mă regăsesc în pragul conferinței păcii. Duo, singur împotriva tu-
turor, o bătălie introductivă, pentru a face să se recunoască lui Ion
Brătianu și țării sale, calitatea de Aliați. Trebuie să mă războiesc cu
comitetul juristiilor, cu Wilson, cu Clemenceau, ca și zic: „Încheind

pacea separată cu Germania la 7 Mai 1918, România a pierdut calitatea de aliată". Iar Wilson adaugă: „Dealtfel, eu ignotez alianța din 1916”.

D-1 Tardieu face un sugestiv portret moral lui Ioan I.C. Brătianu: Ioan Brătianu, cu multă suplețe și transacție, ar fi putut scrie o scurtă dramă. Dar el nu are nici suplu, nici transigent. Patriot mândru, sângerând de suferințele mortale pe care le îndurase țara sa, el nu ascultă nimic și se trite de tot. Teza celor cinci juriști: francezul, englezul, americanul, italianul și japonezul, care ziceau: „Dacă tu ești din alianță și tratatul din 1916 nu se mai ține pe picioare”, îl aruncau în paroxismul furiei. El întâmpină pe Clemenceau, pe Lloyd George și pe Wilson, cu un ton de amărăciune și de violență, cu care aceștia nu erau obișnuiți. I-a fost dat conferinței să treacă, cu câteva luni mai târziu, printr-o oră asemănătoare, privitor la Italia. Au fost zile grele.

Cu trecerea timpului și cu ajutorul câtorva colegi, mei alei House și Crowe, câștigă cu răbdare, am izbândit în această grea partidă. Am scos din pozițiile lor pe impasibili juriști. Am potolit mânia lui Clemenceau și ostilitatea lui Wilson. Dar, după ce câștigăsem victoria în mod principial și România fusese restaurată în titlurile sale din 1916, batalia a reinceput, amănunțită și înverșunată asupra aplicării. „Dezbateri greșite, între surprinderile intrigei și absurditățile statistice! Granițe Transilvaniei, căile de comunicație, chestia Basarabiei, chestia Dobrogei, chestia Banatului, Temișanei - în fiecare și trebuie să o luăm de la cap. La sfârșit, izbândă: România recunoscută în limitele sale și în unitatea sa națională, cu Transilvania, cu Bucovina, cu Basarabia”.

„România și-a pecetluit soarta în suferință”, încheie eminentul om de stat francez, magistrala sa prefață; el are curajul și independența de spirit să declare în fața istoriei că această suferință a fost pricinuită de „trădarea noastră și de greșala altora”.

Un motiv mai mult ca, în această zi aniversară, să ne aducem aminte de marii prieten ai țării noastre, de prietenii din zilele de lupte și de suferințe și, prețuind în adevărate lor măsură serviciile imense pe care le-au adăsat neamului românesc, să le trimitem de departe prinosul nostru de recunoștință și de iubire.-